

TESETTÜR¹

Gizlenmek, kapanmak gibi anlamlara gelen tesettür, bir fıkıh terimi olarak erkek ve kadının dînen örtülmesi gereken yerlerini örtmesi demektir.²

Din istilâhında vücudun açılması, gösterilmesi ve bakılması yasaklanan yerlerine dîni "avret" adı verilir.³

"*Setr-i avret*" erkek ve kadının "avret" yerlerini örtmesi demektir. Bu ifade fıkıh dilinde daha çok namaz esnasında belli uzuvların örtülmesi anlamında kullanılmaktadır. Avret yerlerinin örtülmesi hem namaz kıılma esnasında hem, namaz dışında örtülmesi dîni bir görevdir.⁴

Örtünme ile ilgili Kur'ân ve hadislerde Allah ve peygamberin emir ve tavsiyeleri vardır: Konu ile ilgili Kur'ân'da şöyle buyurulmaktadır:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“(Ey Peygamberim!) Mü'min kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar hariç, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zînetlerini, kocalarından, yahut babalarından, yahut kocalarının babalarından, yahut oğullarından, yahut üvey oğullarından, yahut erkek kardeşlerinden, yahut erkek kardeşlerinin oğullarından, yahut kız kardeşlerinin oğullarından, yahut müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!” (Nûr, 24/31) buyurulmaktadır.

Bu ayetle, mümin kadınların belli kişiler dışındakilere zînetlerini göstermeleri açık bir dille yasaklanmış, başörtülerini örtmeleri ve ziynetlerini açığa vuracak davranışlardan kaçınmaları emredilmiştir.⁵

Ahzâb suresinin 59. ayetinde ise,

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزُوجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ

“(Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemelerine daha uygundur...” buyurulmuştur.

Bu ayetle de müslüman kadınların evlerinden çıkarken üzerlerine vücut hatlarını belli etmeyecek dış elbise almaları ve ev kıyafetiyle sokağa çıkmamaları emredilmiştir.⁶

Hız. Peygamberin sünnetinde giyimde; sadelik, tabiiyet ve temizlik gibi hususların yanı sıra, örtünmenin dini boyutuna da vurgu yapıldığı ve elbisenin, vücudun hatlarını belli etmemesinin ve

¹ Dr. Yüksel SALMAN

² Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, I, 78-79. Erkam Yayınları, yer yok, tarihsiz

³ İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1986, II, 28; Şener, Mehmet, “Avret”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, IV, 125; İstanbul 1991. Kal'acî-Kuneybî, *Mu'cemu Lüğati'l-Fukahâ*, s. 324. .Beirut 1988,

⁴ İbn Kudâme, *el-Muğni*, Beirut 1984, I, 672.

⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XII, 152-153. .Beirut 1993.

⁶ Döndüren, I, 81-83. Aynı doğrultuda görüş ve açıklama için bkz: Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 30. 12.1980 tarih ve 77 sayılı kararı.

içini göstermemesinin yanında, cinsler arasındaki farklılık ve diğer din mensuplarına benzememe gibi unsurlar ilke olarak belirlenmiştir.⁷

Hız. Âişe örtünme ile ilgili ilk uygulamayı şöyle nakletmektedir: "Allah ilk muhâcir kadınlara rahmet etsin onlar,

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

"Baş örtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar..." (Nûr, 24/31) ayeti indiğinde, etekliklerini kesip bunlardan örtü yaptılar".⁸

Safıyye binti Şeybe şöyle anlatır: "Biz Âişe ile birlikteydik. Kureyş kadınlarından ve onların üstünlüklerinden söz ettik. Hız. Âişe şöyle dedi: Şüphesiz Kureyş kadınlarının birtakım üstünlükleri vardır. Ancak ben, Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın kitabını daha çok tasdik eden ve bu kitaba daha kuvvetle inanan Ensar kadınlarından daha faziletlisini görmedim. Nûr sûresindeki,

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

"..başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar..." (Nûr, 24/31) ayeti inince, onların eşleri bu ayetleri okuyarak eve döndüler. Hanımlarına, kız, kız kardeş ve akrabalarına bu ayetleri okudular. Bu kadınlardan her biri etek kumaşlarından, Allah'ın kitabını tasdik ve ona iman ederek başörtüsü hazırladılar. Ertesi sabah, Hız. Peygamberin arkasında başörtülerıyla sabah namazına durdular. Sanki onların başları üstünde kargalar vardı."⁹

Hız. Âişe'den nakledildiğine göre, Peygamberimiz ince bir elbise giymiş olan baldızı Esmâ'ya,

يا أسماء إن المرأة إذ بلغت المحيض لم تصلح أن يري منها إلا هذا وهذا وأشار إلى وجهه وكفيه

"Ey Esmâ! kadın ergenlik çağına ulaşınca – yüz ve ellerine işaret ederek- vücudunun şurası ve şurası dışında kalan yerlerini göstermesi doğru olmaz"¹⁰ buyurmuştur.

Erkek ve kadının namus ve iffetlerini koruması ve kadının örtünmesi gerektiğinden söz eden ayet ve hadislerde, örtünme için belli bir şekil şartı ve model önerilmediği görülmektedir. Ancak, ayetlerden anlaşıldığı kadarıyla, kadın ve erkeğin, fitneye sebep olmayacak, karşı cinsi tahrik etmeyecek ve ağır başlılığını koruyacak biçimde örtünmesi istenmektedir. Nitekim,

وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ

"..Önceki cahiliyye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın..." (Ahzâb, 33/33) ayetiyle Hız. Peygamberin hanımlarının şahsında bütün müslüman kadınlara bu yönde uyarıda bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen ayetlerle, Hız. Aişe'nin naklettiği hadis-i şerifler ve benzeri diğer hadislerden hareketle, İslam âlimleri aralarında ayrınıtı sayılabilecek bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, müslüman kadınların namaz kılarırken ve namaz dışında vücudun el, yüz ve ayaklar dışında kalan kısımlarını, aralarında dinen evlilik caiz olan yabancı erkekler yanında açık bulundurmamaları gerektiği konusunda görüş birliği içerisindeyler.¹¹ Şekil ve ayrınıtı yönüyle mahallî ve kültürel bazı farklılıklar taşıyabilse de temelde, örtünmenin dinin bir emri olduğu konusunda müslümanlar arasında bir görüş ayrılığı bilinmemektedir. İslâmî hükümlerin iki temel kaynağı olan Kitap ve Sünnet böyle anlaşılmış, sahâbe döneminden itibaren günümüze kadar da Hız.

⁷ Heyet, *İlmihal* (İSAM), İstanbul 1999, II, 73.

⁸ Buhârî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 24/12, VI, 13; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VI, 46. Riyad, 1997.

⁹ Buhârî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 24/12, VI, 13; İbn Kesîr, age., VI, 46.

¹⁰ Ebu Davud, *Libâs*, 31.IV, 62.

¹¹ İbn Kudâme, I, 672; Mevsilî, *el-İhtiyâr*, I, 43-44. İstanbul, 1984; Şener, IV, 126. Din İşleri Yüksek Kurulu'nun aynı doğrultudaki görüşü için bkz: 30.12.1980 tarih ve 77 sayılı karar

Peygamber tarafından getirilen ölçü ve açıklamalar, asırlardır ana hatlarıyla korunmuş, yaşatılmış ve örtünme dînî bir vecîbe olarak kabul edilmiştir.¹²

Örtünmenin iffet ve hayayı korumak, tanınmayı ve incinmemeyi sağlama gibi bazı hikmetleri bulunsa da örtünme vecîbesinin sırf böyle bir gayeye bağlanması ve bu gayenin bulunmadığı veya başka yollarla elde edildiği durumlarda örtünmenin gerekmeceği görüşü de doğru değildir.¹³

İslam dininin örtünme emrinin; ferdin fitrî yapısını ve insanlar arasındaki ilişkilerde dengeyi gözetme ve insan haysiyetine yakışır bir aile hayatı kurma gibi gayelere yönelik olduğu belirtilmektedir.¹⁴

Örtünme emrinin uygulanması noktasında erkek ve kadın arasında farklı hükümler getirilmekle birlikte, kadın ve erkekler için dinen belirlenen ölçülere uyma konusunda, temel ilke olarak cinsler arasında bir ayırım yapılmaması ve her iki cinse de aynı derecede sorumluluk yüklenmesi dikkat çekmektedir. Nitekim,

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ

“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir...” (Nûr, 24/30) ifadeleriyle erkeklere uyarıda bulunulurken, diğer taraftan,

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“Mü’min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesnâ, zînet (yer)lerini göstermesinler..”(Nûr, 24/31) uyarısıyla da kadınların aynı ölçüde titizlik göstermeleri emredilmektedir.

Örtünmede erkekle kadının farklı ölçü ve hükümlere tabi olması ise iki ayrı cinsin yaratılış özellikleri gözetilerek yapılmış bir ayırımdır.

Örtünmenin dini boyutuna ışık tutan ayet ve hadisler ile İslam bilginlerinin yaklaşımlarının yanı sıra, sosyolojik bir vakıa olarak da örtünme köklü bir geçmişe sahiptir. Tarihi süreç içerisinde bazı uçta kalmış yönelişler bir tarafa bırakılırsa, çıplaklığın her dönemde toplumsal vicdan ve sağduyu tarafından tasvip edilmediği rahatlıkla söylenebilir.¹⁵

Erkeklerin namazda ve namaz dışında örtülmesi gereken yerleri İslam bilginlerinin çoğunluğuna göre, göbek ile diz kapağı arasında kalan bölgedir.

Kadınların kadınlara ve aralarında devamlı evlenme engeli bulunan erkek akrabasına (mahrem) karşı avret yeri, Hanefî ve Şâfiî bilginlere göre erkeğin erkeğe karşı avret yeri gibidir.

Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde ağırlıklı olan görüş, **kadının**, oğlu, kardeşi ve babası gibi mahremi olan erkekler yanında el, yüz, kol, baş, boyun, ayak ve baldır hariç bütün vücudunun avret olduğu ve örtülmesinin gerektiği yönündedir.¹⁶

Kadının yabancı erkekler (mahremi olmayan, birbirleriyle evlenmeleri caiz olan erkekler) karşısında avret yeri yüzü, el ve ayakları hariç bütün vücududur. Bu görüş Hanefîlere aittir. Diğer mezhepler, kadının ayaklarının da bu kapsamda olduğu kanaatindedirler.¹⁷

Görüldüğü üzere sonucu etkilemeyecek detay farklılıkları bir yana bırakılacak olursa İslam bilginlerin müslüman hanımları ve müslüman erkeklerin namaz içinde ve namaz dışında avret yerlerini örtmeleri gerektiği konusunda ittifak etmişlerdir.

¹² Heyet, *İlmihal* (İSAM), II, 73.

¹³ Döndüren, I, 79-80; Heyet, *İlmihal* (İSAM), II, 73.

¹⁴ Heyet, *İlmihal* (İSAM), II, 71.

¹⁵ Meriç, Ümid, “*Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet ve İslam’da Örtünme*”, Tartışmalı İlmî Toplantı (İSAV), İstanbul, 1987, s.30-31.

¹⁶ İbn Kudâme, I, 651; Mevsilî, I, 43-44.

¹⁷ İbn Kudâme, I, 651; Mevsilî, I, 43-44.